

160559 – ئۆز ئىگىدارچىلىقىدا بولمىغان نەرسىنى سېتىشنىڭ ھۆكۈمى؟، مۇئامىلىنى توغرا قىلىشنىڭ يولى قانداق بولىدۇ؟.

سۇئال

مەن چەتئەلدە ياشايمەن، ئىقتىسادى ئەھۋالىم بەك ناچار، ئېرىم ئىشلىمەيدۇ، مەن ئېرىمگە ياردەملىشىش قارارىغا كەلدىم، مەن تۇرۇۋاتقان شەھەر-دۆلەتتە ئىشلەپ چىقىرىلغان نەرسىلەرنى سېتىۋېلىشقا قىزىقىدىغان ھەمىشەرىلەرگە خىزمەت قىلىدىغان بولدۇم، ئۇلار مەلۇم بىر مالىنى تەلەپ قىلىدۇ، مەن ئۇنى ئىزدەپ تېپىپ ئۇنىڭ رەسمىنى سېتىۋالغۇچىغا ئەۋەتىمەن، ئۇنى سېتىۋېلىشقا مۇۋاپىق كەلسە، پۇلىنى ھېساپلاپ مالنىڭ ئەۋرىشىكىسى بىلەن بىرگە ئەۋەتىمەن، ئاندىن شۇ مالىنى تەلەپ قىلىپ سېتىۋېلىپ مەن سېتىۋالغۇچىغا ئەۋەتىمەن، بۈگۈنگىچە قىلىۋاتقان ئىشىم بىلەن ئەھۋالىم ياخشى ئېدى، تىجارەتچى بىر ھەمىشەرىمىز مەندىن مال تەلەپ قىلدى، مەن ئۇنىڭغا تەلەپ قىلغان مېلىنىڭ پۇلىنى ھېساپلاپ بەردىم، مالنىڭ پۇلى 670 دوللار بولۇپ، ماڭا ئەۋەتىپ بەردى، مەن مالىنى سېتىۋالدىم ۋە مالنىڭ يېتىپ كېلىشىنى سەقلىدىم، مال كەلمىدى، مەسىلە بۇنىڭدىن كېلىپ چىقتى، يەنى: مەن مالىنى سېتىۋالدىم لېكىن مال ئۆيۈمگە كەلمىدى، مەن مال سېتىۋالغان تور بەتكە تىلپۇن قىلسام ھېچ كىم تىلپۇننى ئالمىدى، بەكرەك تەكشۈرسەك ئۇ بىر خىيالى شېركەت ئىكەن، بىز ئۇلارغا ئالدىنىپتىمىز، تور بەتنى كىشىلەرنىڭ ماللىرىنى ئوغۇرلاش-ئالداش ئۈچۈن ئېچىپتىكەن، مەن مال تەلەپ قىلغان ھەمىشەرىمىزگە بولغان ئەھۋالىنى دېسەم، ئۇ ماڭا ئىشەنمەي، مېنى يالغانچى، كازىپ، ھارام يەيدىغان دەپ تىللاپ كەتتى، مەن ئۇنىڭغا قەسەم قىلىپ تۇرۇپ ئەھۋالىنى بايان قىلىپ، مەن چوقۇم ئېرىمنىڭ ھېسابىدىن پۇللىرىڭىزنى ئەۋەتىپ بېرىمەن دەپ ئۇزۇر سوراپ ۋەدە بەردىم، لېكىن ھازىر بۇنىڭغا بىر يىل بولۇپ ئاشتى، ھازىرغىچە ئۇ پۇلنى توپلاپ بولالمىدىم، مەن ئىگىسىز شېركەتتىن ئالغان مالىنى شۇ ھەمىشەرىمگە قايتۇرۇپ بېرىشىم كېرەك بولامدۇ؟، ئۇ مەندىن مالىنى تەلەپ قىلىۋاتىدۇ، بۇنىڭ شەرىئەتتىكى ھۆكۈمى قانداق بولىدۇ؟ ئاللاھ سىلەرگە ياخشى مۇكاپات ئاتا قىلسۇن، خىزمىتىڭلارنى بەرىكەتلىك قىلسۇن.

تەپسىلى جاۋاب

بارلىق گۈزەل مەدھىيەلەر ئالەملەرنىڭ رەببى بولغان ئاللاھقا خاستۇر، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا، ساھابىلىرىغا ۋە قىيامەتكىچە ئۇلارغا ئەگەشكەن كىشىلەرگە ئاللاھنىڭ رەھمەت سالاملىرى بولسۇن.

بىرىنچى: سىز سورىغان مۇئامىلىنىڭ ھۆكۈمى شەرىئەتكە ئۇيغۇن ئەمەس، سىزنىڭ ئۆزىڭىزدە بولمىغان نەرسىنى سېتىشىڭىز، تۆلىتىشكە ۋە سېتىۋالغۇچىغا تاپشۇرۇپ بېرىشكە قادىر بولالمايدىغان نەرسىنى سېتىشىڭىز باشقىلارنى ئالداش ۋە قىمار سودىسى بولىدۇ، بۇنىڭدىن نۇرغۇن تالاش-تارتىش ۋە دەۋالاش كېلىپ چىقىدۇ، بەزى ۋاقىتتا سىز ساتقان نەرسىنىڭ

باھاسى ساتقاندىن ئۆرلەپ كېتىدۇ، شۇنىڭدەك مال تولۇق بولمايدۇ. ئاخىرقى ئاگاھلاندۇرۇش سىزنىڭ قىلغان مۇئامىلىڭىزدە نامايەن بولمايتۇ، ئۇ بولسىمۇ مال ساتقۇچىنىڭ ئورتىدا بولماسلىقىدۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن بىر ئادەمنىڭ ئۆزىدە بولمىغان مەلۇم بىر مالنى ھەتتا باشقىلاردىمۇ ئۇ سۈپەتتە بولمىغان مالنى ئىككىنچى بىرىگە سېتىشى توغرا بولمايدۇ. (يەنى ئالدىدىن پۇل بېرىپ مال سېتىۋېلىش). سەلەم سودىسى بۇنىڭ سىرتىدىدۇر.

ھەكىم ئىبنى ھىزام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ مەن: ئى ئاللاھنىڭ رەسۇلى! بىر كىشىنىڭ مېنىڭ يېنىمغا كېلىپ مەندىن مېنىڭ يېنىدا بولمىغان بىر مالنى سېتىۋېلىشنى تەلەپ قىلىدۇ، ئۇنى مەن بازاردىن سېتىۋېلىپ ئۇ كىشىگە بەرسەم توغرا بولامدۇ؟ دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «يېنىڭدا ياكى ئۆزۈڭدە بولمىغان نەرسىنى ساتمىغىن» دېگەن. [تىرمىزى رىۋايىتى 1232- ھەدىس]. ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى 3503- ھەدىس. نىسائى رىۋايىتى 4613- ھەدىس. ئىبنى ماجە رىۋايىتى 2187- ھەدىس. شەيخ ئەلبانى سەھىھ دەپ "تىرمىزىنىڭ سەھىھ ھەدىسلەر توپلىمىدا" كەلتۈرگەن].

ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «قەرزىنى سېتىش، ئۆزىدە يوق نەرسىنى سېتىش توغرا بولمايدۇ، بىر سودىدا ئىككى تۈرلۈك شەرت قىلىش توغرا بولمايدۇ، ئۆزى ئىگە بولالمايدىغان نەرسىدىن پايدا ئېلىش توغرا بولمايدۇ، ئۆزىدە يوق نەرسىنى سېتىش توغرا بولمايدۇ». [تىرمىزى رىۋايىتى 1234- ھەدىستە ھەسەن سەھىھ دېگەن. ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى 3504- ھەدىس. نىسائى رىۋايىتى 4611- ھەدىس].

ئىبنى قەييىم رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دېدۇ: "ئىككى ھەدىسنىڭ لەۋزى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆزىدە بولمىغان نەرسىنى سېتىشتىن چەكلىگەنلىكىگە ئىتتىپاق. بۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ لەۋزىدىن ساقلانغان سۆزدۇر. بۇ ئالداشتىن بولغان ئىشلارنىمۇ ئۆز ئېچىگە ئالىدۇ. ھەقىقەتەن بىر كىشى ئۆزىنىڭ يېنىدا بولمىغان مەلۇم بىر نەرسىنى ساتسا، ئاندىن ئۇنى سېتىۋېلىش ئۈچۈن ياكى تاپشۇرۇپ بېرىش ئۈچۈن بارسا، بۇ ئۇنىڭغا ئېرىشىش بىلەن ئېرىشەلمەسلىكنىڭ ئارىسىدا ئىككىلىنىپ قالىدۇ، بۇنىڭ ماھىيىتى ئالدامچىلىق ۋە قىمارغا ئوخشاپ قالىدۇ، بۇ ئىش دىنىمىزدا چەكلەنگەن. ["زادۇل مىئاد پى خەيرى ھەدىۋل ئىباد" 5-توم 808-بەت].

ئىبنى قەييىم رەھىمەھۇللاھ يوق نەرسىلەرنى سېتىشنىڭ تۈرىنى بايان قىلىپ يەنە مۇنداق دەيدۇ: "يوق نەرسە دېگەن ئۇنى تاپقىلى بولامدۇ ياكى بولمامدۇ؟ بۇنى بىلگىلى بولمايدۇ، ساتقۇچىدا ئۇنى تېپىشقا ئىشەنچ يوق، بەلكى ئۇنى سېتىۋالغۇچى خەتەردە بولىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن شەرىئەتتە ئۇ تۈردە ئىلىم-سېتىم قىلىشتىن چەكلىگەن، ئۇ نەرسىنىڭ يوق بولغانلىقىدىن ئەمەس بەلكى ئۇنىڭدا ئالداش بولغانلىقى ئۈچۈندۇر. يۇقىرىدا بايان قىلىنغان ھەكىم ئىبنى ھىزام بىلەن ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمىردىن بايان قىلىنغان چەكلەشنىڭ سۈرىتىنى ئۆز ئېچىگە ئالىدۇ، چۈنكى ساتقۇچى ئۆزىدە بولمىغان ۋە تاپشۇرۇپ بېرىشكە قادىر بولالمايدىغان نەرسىنى سېتىپ، ئۇنى سېتىۋېلىپ، مۇشتەرىگە تاپشۇرۇپ بېرىش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىشى قىمارغا ئوخشايدۇ، مۇشۇ سودىنى قىلىشقا ھاجەت بولمىغان ۋە ئۆزىنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن بولمىغان بىر خەتەركە كىرگەنلىك بولۇپ ھېساپلىنىدۇ." ["زادۇل مىئاد پى خەيرى ھەدىۋل ئىباد" 5-توم 810-بەت].

ئەگەر سىزنىڭ شۇ تور بەتتىن مال سېتىۋېلىشىڭىز شەرقىي جەھەتتىن توغرا بولغان تەقدىردىمۇ، ئۇ مالنى تاپشۇرۇپ ئېلىپ ئۇنى يۆتكىگىلى بولىدىغان مال بولسا، ھەقىقىي شەكىلدە يېنىڭىزغا ياكى دۇكانغا ياكى ئامبارغا يۆتكەپ ئەكەلمەي تۇرۇپ باشقىلارغا سېتىشىڭىز خاتادۇر. بۇ سىزنىڭ قىلغان ئىشىڭىزنىڭ شەرىئەتكە زىت ئىكەنلىكىنىڭ يەنە بىر سەۋەبىدۇر. بۇ توغرىدا تەپسىلىي مەلۇماتقا ئېرىشىش ئۈچۈن 39761- نومۇرلۇق سوئالنىڭ جاۋابىغا قاراپ چىقىڭ.

ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن بازاردىن ياغ سېتىۋالغان ئېدىم، ئۇنى ئۆز يېنىمغا يۆتكەپ ئەكىتەي دەپ تۇرسام، بىر كىشى كېلىپ ماڭا ئوبدان پايدا بېرىپ ئۇ ماينى مەندىن سېتىۋالدى، مەن سېتىۋالغان كىشى بىلەن قول قېقىشىپ سودىنى پۈتتۈرەي دەپ تۇرسام تۇيۇقسىز بىر كىشى كەينىمدىن كېلىپ ئىككى بېلىكىمنى تۇتۇۋالدى، بۇرۇلۇپ قارىسام ئۇ زەيد ئىبنى سابىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئېكەن، ئۇ ماڭا مۇنداق دېدى: «سەن مالنى ئۆزۈڭنىڭ تۇرىدىغان جايىڭغا يۆتكەيمەي تۇرۇپ سېتىۋالغان يېرىڭدە ساتمىغىن، ھەقىقەتەن پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام مالنى سېتىۋېلىپ ئۆزىنىڭ يېنىغا يۆتكەستىن سېتىۋالغان ئورۇننىڭ ئۆزىدە تۇرغۇزۇپ سېتىشتىن چەكلىگەن دېدى». [ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى 3499-ھەدىس. شەيخ ئەلبانى ھەسەن دەپ "ئەبۇ داۋۇدنىڭ سەھىھ ھەدىسلەر توپلىمىدا" كەلتۈرگەن].

شەيخ ئابدۇل ئەزىز ئىبنى باز رەھىمەھۇللاھ يۇقىرىدا بايان قىلىنغان ئۈچ ھەدىسنى سۆزلىگەندىن كېيىن مۇنداق دەيدۇ: "مۇشۇ ھەدىسلەر ۋە ئۇنىڭ مەنىسىدىكى ھەقىقىي تەلەپ قىلغۇچى ئۈچۈن شۇنى روشەنلەشتۈرۈپ بېرىدۇكى، مۇسۇلماننىڭ ئۆزىنىڭ ئىگىدارچىلىقىدا بولمىغان نەرسىنى سېتىشى ۋە ئاندىن بېرىپ سېتىۋېلىپ تاپشۇرۇپ بېرىشى توغرا بولمايدۇ. بەلكى زۆرۈر بولغىنى، سودىنى كېچىكتۈرۈپ مالنى سېتىۋېلىپ ئۆزىنىڭ يېنىغا ئەكىلىپ بولغاندىن كېيىن سېتىش كېرەك بولىدۇ، بۇنىڭدىن شۇ ئېنىق بولىدۇكى، نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ ئۆزىنىڭ يېنىدا يوق بولغان مالنى، يەنى ساتقۇچىنىڭ يېنىدىكى نەرسىنى ئۆزى سېتىۋېلىپ ئاندىن ئۇنى ئۆزىنىڭ يېنىغا ئېلىپ كېلىپ ياكى بازارغا كەلتۈرۈشتىن ئىلگىرى سېتىشتىن ئىبارەت قىلمىشلىرى توغرا بولمايدۇ. ئۇنىڭدا پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننىتىگە خىلاپلىق قىلىش بولىدۇ. شۇنىڭدەك سودا-مۇئامىلە ئىشلىرى بىلەن ئوينۇشۇش ۋە ئۇنىڭدا شەرقىي پىرىنسىپىنى لازىم تۇتماسلىق كېلىپ چىقىدۇ، بۇنىڭدا نۇرغۇن پىتتە-پاسات، بۇزۇقچىلىق ۋە ئاقىۋىتىنى ئاللاھ تائالادىن باشقا ھېچ كىشى بىلەلمەيدىغان خەتەرلىك ئىشلار كېلىپ چىقىدۇ. ئاللاھ تائالادىن بىزنى ۋە بارلىق مۇسۇلمانلارنى شەرىئەتنى چېك تۇتۇشقا مۇۋەپپەق قىلسۇن ۋە ئۇنىڭغا خىلاپلىق قىلىشتىن ساقلىسۇن". [شەيخ ئىبنى بازنىڭ پەتىۋالار مەجمۇئەسى " 19-توم 52-53-بەت].

ئىككىنچى: مۇئامىلىنىڭ شەرىئەتكە مۇۋاپىق بولۇشى ئۈچۈن، تۆۋەندىكىدەك يوللار بىلەن قىلىش كېرەك:

1-سىز مالنى سېتىۋالدىغانلارغا شۇنى ئوچۇق كۆرسىتىڭ، شۇنىڭ بىلەن بىلىنمەسلىك تۈگەپ، تالاش-تارتىش ئۈزۈلىدۇ، سىز مالغا ئىگە بولغاندىن كېيىن ساتىدىغان باھاسىنى ئېنىق بېكىتىڭ، شۇنىڭ بىلەن مال سېتىۋالغۇچى شۇنىڭغا كۆرە پۇل تەييارلايدۇ، بۇ يەردە سىزگە مالنى سېتىش ۋە ئۇلارغا سېتىۋېلىش ۋاجىپ بولمايدۇ، بەلكى ھەر ئىككى تەرەپتە سېتىش-سېتىۋېلىش ياكى سېتىۋالماستىن توغرىسىدا ئىختىيارلىق بولىدۇ. سىز مالغا شەرقىي يول بىلەن ھەقىقىي ئىگە بولغاندا ئاندىن

سېتىۋالغۇچى بىلەن سودا قىلىشىڭىز، بۇ سودا ھەر ئىككى تەرەپ ئەمەل قىلىش ۋاجىپ بولغان ۋە مەلۇملۇق بولغان سودا ھۆكۈملىرىنى تۇتىدىغان سودا بولىدۇ، بۇ "ۋەدىلىشىش سودىسى" دېيىلىدۇ. بۇ تۈردىكى سودىنىڭ ھۆكۈمى بايانىنى ئېنىق بىلمەكچى بولسىڭىز 126452-نۇرلۇق سوئالنىڭ جاۋابىغا قاراڭ.

2-سىز مالنى سېتىۋالماقچى بولغان كىشىگە ئېنىق بىر پۇل بىرلىكىگە ياكى باھاسى ئېنىق بېكىتىلسە نىسى ساتىشىڭىزمۇ بولىدۇ. مالنى باشقىلارغا كۆرسۈتۈپ، ئۇنىڭ باھاسىنى دوللار ياكى لىرا دېگەندەك ئېنىق بىر پۇل بىرلىكىگە بېكىتىڭ، مال سېتىۋالغان تالۇنغا 2% دىن پايدا قېتىڭ، مۇشۇ پۇل ياكى ئۇ مەبلەغ سىزنىڭ مالنى سېتىۋېلىش ئۈچۈن ئالدىدىن پۇل تۆلەپ چارچىغان جاپالارنىڭ نىسبىتىگە بولىدۇ، شۇنىڭدەك سىزنىڭ مال سېتىۋالغۇچىغا ياكى مالنى ساتقۇچىغىمۇ ئارىچى بولۇشىڭىز مۇمكىن بولىدۇ. بۇنىڭ تەپسىلاتىنى بىلىش ئۈچۈن 154229- نومۇرلۇق سوئالنىڭ جاۋابىغا قاراڭ.

قايتۇرۇلۇشى تەلەپ قىلىنغان مالغا كەلسەك؛ سىزنىڭ ئۇ مالنى ئۇ ئايالغا قايتۇرۇپ بېرىشىڭىز لازىم، چۈنكى ئۇ شۇ ئايالنىڭ ھەقىقىي، سىز باشقا ۋاسىتىلەر ئارقىلىق بەرگەن پۇلىڭىزنى تەلەپ قىلىش ئۈچۈن ئېنىق بولمىغان تور بەت ئىگىلىرىگە مۇراجىئەت قىلىسىز، ئۇ ئايال پۇلىنى تەلەپ قىلىپ سىزگە مۇراجىئەت قىلىدۇ، سىز ئۇ ئېنىق بولمىغان شېركەتنى تىپىپ پۇلىڭىزنى قايتۇرۇپ ئېلىڭ ياكى قايتۇرۇپ ئالماڭ ئۇ ئىش ئاۋۇ ئايالنىڭ سىزدىن ئالدىغان ھەقىقىي ئۆزگەرتەلمەيدۇ، بەلكى ئۇ ئايالنىڭ ھەقىقىي ھەر ۋاقىت ۋە ھەر زامان سىزنىڭ ئۈستىڭىزدە بولىدۇ. بەلكى ئۇ ئايال سىزنىڭ ئەھۋالىڭىز ياخشىلانغۇچە سەۋىيە قىلىپ كۈتۈپ تۇرىشى ياكى بەزى ھەققىدىن تەنازۇل قىلىشى مۇمكىن، بۇنداق قىلىش ئۇ ئايال ئۈچۈن رەببىنىڭ ھوزۇرىدىمۇ ياخشى بولىدۇ. بۇ توغرىدا ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن: **وَإِنْ كَانَ دُوْ عُسْرَةً فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ** تەرجىمىسى: «ئەگەر قەرزدارنىڭ قولى قىسقا بولسا، ئۇنىڭ ھالى ياخشىلانغۇچە كۈتۈڭلار، ئەگەر (خەيرلىك ئىش ئىكەنلىكىنى بىلسەڭلار، قىيىنچىلىقتا قالغان قەرزداردىن ئالدىغان قەرزنى ئۇنىڭغا) سەدىقە قىلىپ بېرىۋەتكىنىڭلار سىلەر ئۈچۈن تېخىمۇ ياخشىدۇر.» [سۈرە بەقەرە 280-ئايەت].

سىز ئېرىڭىزنىڭ قىيىنچىلىقىنى يەڭگىلەيتىش ئۈچۈن، ئۇنىڭ بىلەن بىرگە ھاياتنىڭ ئېغىرچىلىقىنى ئۈستىڭىزگە ئالغىنىڭىزغا ئاللاھ تائالادىن كۆپلەپ ئەجىر-ساۋاپ ئاتا قىلىشنى سورايمىز. ئاللاھ تائالادىن سىزگە گۈزەل، پاك ۋە ھالال رىزىق ئاتا قىلىشنى سورايمىز.

ئاللاھ تائالا ھەممىدىن ياخشى بىلگۈچىدۇر.